

Jaalan Huhdasjärven Pukkisaaren polttokenttäkalmiston kaivaus 1996
Kymenlaakson maakuntamuseo.

kl: Vesala/Haapalahti

tl: 1) Tapiola RNo 1:236

2) Järvelä RNo

om: 1) Teuvo Nieminen os. 47760 Huhdasjärvi puh. 05-385 111

2) Sari Ruismäki, os. Vilhovuorenk. 7-9 F 171 00500 Helsinki 50
puh. 09-736 355

pk. 3111 05 HUHDASJÄRVI

x= 6784 68, y= 47812, z= 73-74

Löydöt: KM 29097: 30871

Ajoitus: merovingiajan lopusta viikinkiajan loppuun

Tutkitun alueen laajuus: n. 44 m² (maa), n. 12 m² (vesi)

Kaivauksenjohtaja: Timo Miettinen/virkatyö

Kaivauksen rahoitus: Jaalan kunta, Kymenlaakson liitto, Kymenlaakson
maakuntamuseo

Kaivauksen työvoima: Turun yliopiston arkeologian opiskelijat, Jaalan
kunta, Päijät-Hämeen harrastaja-arkeologit

Liitteet: karttaliitteet 1 -

ei mukana

valok. 1 - 13

Tark. Matti Huurre 1976

Kalmiston sijainti ja löytyminen

Ks. Timo Miettisen kaivauskertomusta vuosilta 1994-95 (museoviraston
arkeolog. osaston top. ark.).

V:n 1996 kaivaus

Pukkisaarella työskenneltiin elokuussa 1996 kaikkiaan neljässä tutki-
muspisteessä. Koska oli tiedossa, ettei saarella voida enää jatkaa
maapuolen tutkimuksia ainakaan tämän vuosituhaten puolella, pyrittiin
saamaan mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva - mahdollisia jatko-
kaivauksiakin ajatellen - saaren "arkeologisesta rakenteesta". Pää-
asiassa jatkettiin kalmiston rikkaimman osan, pohjoisrannan keskivai-
heilla olevan kaivausalue II:n tutkimista. Parin viikon ajan tutkittiin
meriarkeologisin keinoin ko. alueen edessä olevaa veteen sortunutta
kalmiston osaa; ko. työstä vastasi Kymenlaakson maakuntamuseon meriar-
keologinen tutkimusryhmä Tiina Mertasen johdolla. Kalmiston itäpäässä
avattiin kaivaus kallioterassilla ja sen ympäristössä. Neljäntenä koh-
teena oli saaren eteläpään asuinpaikka (ks. erill. kert.).

Kaivausalue II:ta jatkettiin itäänpäin niin, että se laajeni
24 m²:llä, kahdella ja puolella ruudulla linjassa 12 ja neljällä ruu-

dulla linjassa R-S (valok. 1-2). Avatun alueen keskikohdan itäreunassa oleva paksu kulttuurimaakerros, joka paljastui jo edellisen vuoden kaivauksissa, osoittautui syvimmäksi ja tietyissä suhteissa löytörikkaimmaksi "kulttuurimaakuopaksi" koko kalmistossa. N. 35 cm:n syvyyteen kivien välissä ulottuvasta kuopanteesta, jonka maaperä oli vahvasti hiilensekainen, löytyi epätavallisen runsaasti luuta, kaikkiaan viisi kulkusriipusta ja kiinnityslenkillä varustettu vain keskikohdalta rikkoutunut dirhemi. Kyseessä on ympäristöään selvempi ja rikkaampi löytökeskittymä, eräänlainen "hautauskuoppa", jossa on käytetty hyväksi luonnonkivikossa olevaa kuopannetta. Toinen huomiota herättävä löytökohta oli ylempänä rinteessä, ruutujen R-S11 rajalla olevan laakean luonnonkiven yhteydessä. Kiven alapuolelta löytyi ehjä, ilmeisesti käyttämätön lyyränmuotoinen tulusrauta (valok. 3), yläpuolelta kovera riipus (jälleen kuvapuoli alaspäin) (valok. 4). On mahdollista, että tässä on kyse eräänlaisesta löytökokonaisuudesta; esineet oli asetettu ilmeisen tarkoituksellisesti ja huolellisesti paikoilleen.

Alue II:n vahvin ja löytörikkain kulttuurikerros keskittyi pääosin tutkitun alueen keskikohdalle; tällöin on ilmeisesti käytetty tavallaan hyväksi ko. alueella olevaa luonnonkivikkoa, postglasiaalista rantakivikkoa. Pääosa kaivausalue II:ta oli entiseen tapaan hahmotonta, ohuehkoa kulttuurikerrosta, jossa oli harvakseltaan löytöjä, vähän palanutta luuta ja hiilenmuruja. Keskikohdan löytöalue näytti jatkuvan melko vahvana itäänpäin (mahdollisia kaivauksia joskus tulevaisuudessa on syytä jatkaa mm. siihen suuntaan).

Saaren itäosan kallion terassia, joka oli pystysuoraan veteen putoavan jyrkänteen kohdalla, pyrittiin kaivamaan kokonaisuudessaan, mikä osoittautui liian työlääksi tehtäväksi käytettävissä olevan ajan puitteissa. Kuitenkin terassilla, joka näytti erityisen mielenkiintoiselta kohteelta jo siitäkkin syystä, että sen alapuolelta vedestä löydettiin edellisen vuoden sukellustutkimuksissa hieman kyseenalaista mainetta saanut messinkisolki, ehdittiin kaivaa n. 12 m²:n kokoinen alue, mikä selvitti pääosin sen luonteen. Kohde nimettiin kaivausalue IV:ksi. Terassin maaperässä oli keskimäärin selvästi enemmän palanutta luuta kuin kalmiston muissa osissa mutta hiiltä - jälleen - silmiinpistävän vähän. Huomiota herätti myös pronssispiraalien yleisyys. Tutkimuksen alussa esiintynyt hypoteesi, että ruumisroviot olisivat voineet sijaita - seremoniallisista ja paloturvallisuussyistä - juuri tällä maisemallisesti komealla ja ympäristöstään eristetyllä terassilla, oli siis syytä hylätä.

On ilmeistä, ettei koko Pukkisaaren tutkimuksen yhteydessä tullut esiin mitään viitettä siitä, että ruumiinpoltto olisi sijainnut itse saarella. Ruumisroviot on siis löydettävä jostain Huhdasjärven rannoilta; tämä on oma, varsin suuritöinen, tutkimusprojektinsa, joka vaatii huomattavan inventointityön. Se olisi välttämättä tehtävä siitäkkin syystä, että se voisi selvittää osaltaan koko polttokenttäkalmiston synty- ja käyttöproblematiikkaa.

Kallioterassin eteläpuolella ja itse kallion päällä ja eteläreunalla tutkittiin muutamia kohtia, joissa esineet olivat metallinilmaisimen mukaan aivan pinnassa, suurikokoisia ja siinäkin mielessä vaaravyöhykkeessä. Osin irrallaan muista löydöistä näytti olevan terassin eteläpuolelta kallion reunalta löydetty ruoskanvarsi, joka otettiin varmuuden vuoksi talteen in situ jättämällä hiekkaa riittävästi sen ympärille ja nostamalla koko komeus kipsiformun avulla laatikkoon, jonka sisältö purettiin vasta museoviraston laboratoriossa (valok. 8-9). Tämä varotoimenpide tehtiin siksi, että haluttiin varmistua siitä, että kaikki päätelenkissä olevat rautaosat - myös ne, jotka olivat mahdollisesti muuttuneet jo miltei yksinomaan ruosteeksi - saadaan

rekisteröidyksi, ensin röntgenin, sitten varovaisen hiekan poistamisen avulla.

Kallion eteläosassa kuopanteen reunasta löytyi kahteen osaan katkennut epätavallisen suurikokoinen rengaskuolain yllättävästä paikasta, vettä keräävän kuopanteen reunasta (valok. 11). Sen luoteispuolelta kallion päältä löytyi suurikokoinen ruotovarsinen väkipuukko; sekin kuin paikalleen unohdettuna, irrallaan muista löydöistä (valok. 12). Em. kolmen suurikokoisen esinelöydön yhteydessä ei tavattu palanutta luuta eikä hiiltä.

Löydöt

V:n 1996 kaivaukset rikastuttivat edelleen Pukkisaaren arkeologista kuvaa. Kokonaan uusia esinetyyppejä ovat tulusrauta ja skramasaksi sekä kaivausalue II:n yläreunasta löydetty melko pahoin sulaneen pronssikamman katkelma, jonka piikit ovat rautaa. Kampa kuuluu ilmeisesti Pukkisaaren harvinaisimpiin löytöihin. Alueen alareunasta löytyi samoin hyvin poikkeuksellinen esine, pieni litteästä pronssilevystä tehty hevosenkenkäsolkki, jonka päät on rullattu. Edellisenä kesänä löydetty fajanssista tehty melonihelmen puolikas sai täydennystä; n. kahden metrin päästä löytyi sen toinen puolikas miltei kokonaisena. Viittaako tämä siihen, millä tavoin hautakalustoa siroteltiin kalmiston pintamaahan? Vastaavanlaisista samasta esineestä peräisin olevista fragmenteista tulisi laatia - jos niitä on - tilastollinen analyysi; se voisi ehkä valaista sitä "systeemiä", jota sovellettiin kenttäkalmistojen rakentamisessa. Alueelta löytyi myös yksi kalmiston harvoista sulamattomista, tulen välttäneistä lasimassahelmistä, hieno läpikuultavasta sinisestä lasimassasta tehty melonihelmi (valok. 7).

Itämaisiet hopearahat saivat merkittävää täydennystä kaivausalue II:n itäreunassa rinteen keskellä olleesta "kulttuurimaakuopasta" löytyneestä miltei ehjästä rahariipuksesta (valok. 4). Tuukka Talvion mukaan (suull. tiedonanto) se on lyöty Andarabahissa (Afganistanissa) AD 906/7; etusivulla on kalifi Al-Muktafin nimi. Läheltä löydetyssä rahan puolikaasta, jonka reunaa on leikattu niin, että vain sisempi kirjoituskehä on osin tallella, ilmenee, että raha on löyty Samarkandissa vuonna -8 AH. Kyseessä on ilmeisesti samanidiraha 900-luvulta.

Kaivausalue II:n yleisimmät löydöt olivat entiseen tapaan lasimassahelmet ja pronssispiraaleja. Kaivausalueen yläpuolelta löytyi hieman muista löydöistä irrallaan yksiväkäinen harpuunamainen nuolenkärki, jota on voitu käyttää vaikkapa majavan tai rautakauden lopulla ko. vesireitin alueella luultavasti vielä eläneen norpan pyyntiin.

Kallion itäpäästä löytyneestä ruoskanvarresta on syytä todeta, että se on merkittävin, kookkain ja ehjin kolmesta kalmiston alueelta tavatus varresta. Sen kokorautaisen, ergonomisen hienosti muotoillun kädensijan yläpäässä - muut varret olivat putkipäisiä, puisella kädensijalla jatkettuja - on hieno neliosainen pronssilyöte, jonka rombimaiset fasetit on koristeltu reunoja kiertävin pistein (valok. 10). Ruoskanvarren renkaassa on - ensimmäisenä kesänä kaivausalue I:ltä löydetyn varren tapaan - taitettu rautalevy, jonka välissä on rautaniittejä. Tämä viittaa siihen, että ko. levyyn on ollut kiinnitettynä nahkaruoska, ts. tämän arvoituksellisen esineen funktio on ilmeisesti ollut todella sen nimityksen mukainen, sitä on käytetty ratsupiiskana, hevosen vauhdinjakovälineenä nykyaikaisen ratsupiiskan tapaan.

Kaivausalue II:n edustalta vedestä löytyneet korut ovat yleensä kuuluneet Pukkisaaren edustavimpiin. Nytkin tavattiin ko. alueelta nas-tasolkki, joka on komein ja parhaiten säilynyt niistä kolmesta soikeas-

ta kupurasoljesta, jotka on tähän mennessä tavattu kalmistosta, kaikki "vesilöytöinä" (valok. 13). Se saattaa olla myös edustavin maastamme tähän mennessä löydetystä lähes noin tusinasta ko. tyyppin edustajasta. Nyt löydetyn soljen hämmästyttävän hyvä kunto - Leena Tomanterän mukaan siinä on nähtävissä valu-urien puhdistamisjälkiäkin - johtuneen osin sen sijainnista tavallista savipitoisemmassa hiesussa, jonka täytyy tietenkään olla ollut sen alkuperäisenkin ympäristö eikä pelkästään joskus sata, parisataa vuotta sitten tapahtuneen törmän sortumisen aiheuttama tilanne.

Em. väite Pukkisaaren pohjoisrannan "maantieteestä" perustuu paikalla kaivauksen loppuvaiheessa käyneen prof. Matti Saarniston käsitykseen, jonka mukaan saaren pohjoisrannan sortuminen on melko äskettäinen tapahtuma. Se on voinut tapahtua vain satakuntakin vuotta sitten, joka tapauksessa Jaalan ja Valkealan rajalla sijaisevan, Huhdasjärven vesireitin alajuoksulla olevan Verlankosken patoamisen johdosta. Verlassa alkoi teollinen toiminta, käsipahvin valmistus hiertämällä 1872; sen edellytyksenä saattoi olla voimanlähteenä olevan kosken patoamisen tehostaminen; tiedämme tosin, että koskessa on ollut jo pitkään, ehkä satojakin vuosia, mylly. Joka tapauksessa Verlankosken patoaminen on aiheuttanut vedenpinnan vaihteluita kaukana yläjuoksulla. Jokainen, joka on liikkunut patoalaiden vaikutuspiirissä olevilla rannoilla, tietää, kuinka nopeasti hiekasta muodostuneet rannat kuluvat ja sortuvat veden edestakaisen liikkeen vuoksi.

On ilmeistä, että pohjoisrannan sortuneessa osassa - paikalla lienee ollut jonkinlainen niemi - on ollut epätavallisen paljon kalmistomateriaalia, sijaitseehan se kalmiston rikkaimman kohdan, alue II:n edustalla. Huurre toteaa tarkastusketomuksessaan v:lta 1976, että paikalla on voinut olla useampia hautauksia (herää kysymys, miten kenttäkalmistossa yleensäkin voi erottaa erillisiä hautauksia). V:n 96 kaivauksissa löytyi nastasoljen lisäksi mm. kaksi D-tyypin pyöreää kupurasolkea, ensimmäinen koko kalmistosta löydetty ehjä poikkileikkaukseltaan segmenttimäinen rannerengas, kaksi kulkusriipusta ja tasavartisen soljen katkelma. Muu pohjalöytöaineisto oli samnatyyppistä kuin kaivausalue II:kin, lähinnä helmiä ja spiraaleja. Esineistön löytösyvyys ja kaivaustutkimuksen tarkempi kulku käyvät ilmi vedenalaisesta tutkimuksesta tehdyssä erillisessä raportissa (ks. arkeol. osaston top. ark./ Tiina Mertanen).

Vastaiset tutkimukset/kalmiston tulevaisuus

Kolmen kesän kaivausten nyt päättyessä ainakin itse saarella on syytä todeta, että arviolta vain yksi viidesosa kalmistosta - n. 200 m² - ehdittiin tutkia, tosin niin, että meillä on melko luotettava kuva sen laajuudesta, löytöjen luonteesta ja ajoituksesta. On syytä miettiä tarkoin, miten kalmiston suhteen menetellään vastaisuudessa. Kesän 96 kaivausten päätteeksi kaikki kaivetut alueet entisöitiin huolellisesti, joten kaikki tutkimusjäljet saarella häviävät muutaman vuoden kuluessa.

Yksi mahdollisuus on rauhoittaa Pukkisaari totaalisesti - siis myös tutkimukselta - mikä olisi tavallaan hyvin johdonmukaista sen poikkeuksellisen arkeologisen ja maisemallisen arvon perusteella. Tällöin huomattava osa kalmistosta säilytettäisiin koskemattomana tulevaisuutta varten, dokumenttina meillä - ilmeisesti - ainutlaatuisesta myöhäisrautakautisesta saarikalmistosta. Tällöin kuitenkin se - ilmeisesti aika huomattava - esineistö, joka on vielä maassa, jäisi "oman onnensa nojaan", haposateiden aktiivisuuden eroosion ja luvattomien kaivelijoiden armoille ja ennenpitkää (aikamittaa on tietysti varsin vaikea arvioida) tuhoutuisi. Rautaesineet ovat jo nyt osin aika heikossa kunnossa.

Toinen mahdollisuus, jatkaa kaivauksia, edellyttäisi ennenmuuta tarvittavan, melko huomattavaa luokkaa olevan rahoituksen järjestymistä; millään pikkusummalla ei kannata jatkaa nyt päättynyttä työtä. Tällöinkin tulisi miettiä tarkoin - tietysti ennenmuuta museoviraston, asiasta päättävän viranomaisen piirissä - kuinka pitkälle kaivaustyötä voisi ja pitäisi jatkaa; joka tapauksessa "riittävä osa" kalmistosta tulisi säilyttää antikvaarisista ja tutkimuseettisistä syistä koskemattomana.

Kalmiston funktio - asuinpaikan ja kalmiston kombinaatio - "kuolemantontten lehto". Pukkisaari: kaksiosainen muinaisjäännöskompleksi.

Pukkisaaren kaivausten nyt päättyessä - ainakin itse saarella - voidaan todeta yhteenvedonmaisesti, etteivät nämäkään kaivaukset tuoneet uutta eksaktia tietoa siitä, mikä on ollut se "systeemi", jonka mukaan hautauksia on tehty kenttäkalmistoihin. Kuten edellä jo todettiin, tutkituilla alueilla erottui vain muutama kohta, jossa voitaisiin puhua - tietysti suurin varauksin - eräänlaisista "löytökokonaisuuksista". Tällöin mainittakoon ennenkaikkea v:n 95 kaivauksen kohdalla ruoskanvarren ja partakirveen kombinaatio sekä pyöreän kupurasoljen ja lasimassahelman rinnakkaisuus (ks. v:n 95 kaiv. kert.); nämä molemmat löytöparit olivat hieman irrallaan muusta kokonaisuudesta. V:n 96 kaivauksissa saattoi vastaavassa tilanteesta olla kyse tulusraudan ja koveron riipuksen sijainnissa maakiven molemmin puolin. Fajanssista tehdyn melonihelman puolikkaiden löytyminen noin kahden metrin päässä toisistaan on yksittäistapaus, jonka perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä esineistön sijoittamisesta hautaus-alueelle.

Ilmeisesti uudesta piirteestä - ainakin sen tiedostamisesta - on kyse korujen sijoittamisessa kupera kuvapuoli alaspäin. Se ilmeni niin johdonmukaisesti kaikkien ehjien korujen kohdalla, että kyseessä täytyy olla tietoinen, itse hautaustapahtumaan liittyvä rituaali. Kun tiedämme, kuinka yleisiä ja tarkoin määriteltyjä hautausrituaalit ovat olleet alkuperäiskulttuureissa, on hämmästyttävää, jollei vastaavaa havaintoa ole tehty muissa, vaikkapa hämäläiseen kulttuuripiiriin kuuluvissa polttokenttäkalmistoissa. Saattaa olla, että havainto on tehty mutta sitä ei ole kirjattu; ainakaan minun käsiini tulleissa kenttäkalmistojen kaivauskertomuksissa sitä ei esiinny. On mahdollista, että ko. yksityiskohta on jäänyt tiedostamatta tai sitä on pidetty niin vähäpätöisenä, ettei sitä ole katsottu mainitsemisen arvoiseksi. Joka tapauksessa tietyt kansatieteelliset-antropologiset dokumentit viittaavat siihen, että kyseessä on voinut olla historialliseen aikaan saakka elänyt traditio. Tässä yhteydessä on syytä viitata mm. Uno Harvan 1925 julkaisemiin suomensukuisten kansojen uskomuksiin, joiden mukaan kuolleelle omistettut esineet ja työkalut on asetettu ylösalaisin helpottamaan rajan yli siirtymistä kuolleiden maailmaan, joka on tämän maailman peilikuva.

Tässä yhteydessä voidaan tuoda esiin myös joitakin spekulatioita polttokenttäkalmiston uskomuksellisesta taustasta. On ilmeistä, että polttokenttäkalmistossa on kyse muinaissuomalaisen hautausrituaalin toisesta vaiheesta, jossain "muualla" tehdyn ruumiinpolton jälkeisestä operaatiosta, jossa muutama vainajalle kuulunut käyttö- tai koristesesine ja muutama roviolta peräisin oleva luunpala kätettiin maahan eräänlaisena jälkikäteisenä symbolisena hautauksena. On mahdollista, että samalla on sytytetty kätköpaikalle pieni vertauskuvallinen tuli, ruumisrovion pienimuotoinen toisinto ; muutaman esinelöydön yhteydessä voitiin havaita ympäristöään enemmän hiiltä.

Kenttäkalmistoa - ainakin sen etelähämäläistä kiveämätöntä, siis luonnontilaista muotoa - voitaneen pitää jonkinlaisena kalmiston ja asuinpaikan kombinaationa niin, että jälkimmäinen nähdään symbolisessa

mielessä. Kenttäkalmisto on ehkä mielletty vainajien asuinpaikaksi supranormaalissa mielessä tai välitilaksi, jonne vainajat ovat kokoon-tuneet muistojensa sitomina ennen lopullista irtautumistaan maallises-ta todellisuudesta, matkaansa kohti kuolemanvaltakuntaa. Se siimekses-sä piilevien näkymättömien asukkaiden on voitu uskoa tarvitsevan ai-kaisemmassa elämässään käyttämiään esineitä, jotka muodostivat muis-toarvoineen symbolisen sillan tämän- ja tuonpuoleisen todellisuuden välille. Tämän kontaktin varmistamiseksi korut asetettiin maahan kuva-puoli alaspäin, imaginaarista peilikuvamaailmaan kohti. Oli luonnol-lista, ettei tällaisen pyhän paikan, "kuolematonten lehdon" - käyt-tääkseni Martti Haavion sanontaa - rauhaa haluttu häiritä ja turmella suurin polttorovioidin, jotka olivat voineet myös turmella maiseman kau-neutta. Esineet ja niiden omistajien maallisten jäännösten osat halut-tiin kätkeä mahdollisimman huomaamattomasti aivan maan pintakerrok-seen, rikkoen pyhän lehdon rauhaa mahdollisimman vähän.

Haavion myyttitulkintojen mukaan myös pohjoisten kansojen pyhät lehdot ovat olleet antiikin tapaan kosmisen "alkulehdon", "elämän puun" tyys-sijan kuvia; niiden pohjalta kehkeytyi vähitellen rituaaleja aktu-alisoiva ja konkretisoiva temppele. Näin voimme nähdä edellä olevassa tulkintayrityksessä viitteitä muinaissuomalaiseen versioon hedelmälli-syyskultista, kaiken uskonnollisuuden syvimmästä juuresta, jonka kes-keisenä ajatuksena on elämän jatkuvuus, tässä tapauksessa luonnon run-sautta ja luomisvoimaa symbolisoivan lehdon kautta. Tässä mielessä voitaisiin varhaisen katolisen kirkon suorittama kalmistojen ja pyhien lehtojen okkupointi nähdä hyvin tarkoitushakuisena tapahtumana; pa-kanallisen temppelein sijalle haluttiin kristillinen temppele!

Pukkisaaren kalmiston kohdalla on syytä viitata myös sen eteläpäässä sijaitsevaan myöhäisneolittiseen asuinpaikkaan (ks. erill. kert. ar-keol. osaston top. ark.), jossa läntinen nuorakeraaminen ja itäinen pöljänkeraminen kulttuuri leikkaavat toisensa. Varhaismetallikautinen tapa rakentaa röykkiöhautoja, lapinraunioita, saariin ja järvien - mielellään pohjoiseen, vainajalaan, suuntautuviin - kallioniemiin pe-riytynee juuri tällaisista saariasuinpaikoista ja jatkuu, tosin hyvin harvinaisena rautakaudellekin. Pukkisaaren muinaisjäännöskompleksi havainnollistaa ilmeisesti - ainakin allekirjoittaneen tietämän mukaan - ainutlaatuisella tavalla tätä kehityskulkua.

Kotkassa 30.4.1997

Timo Miettinen

Kymenlaakson maakuntamuseo

1. V. 1996 jatkettiin ennenmuuta kaivausalue II:n tutkimusta laajentamalla sitä itäänpäin. Etualalla edellisen vuoden kaivausaluetta (jota ei ole peitetty). Valok. luoteesta.

2. Kaivausalue II:n itäreunan tutkimus meneillään. Kaivausalue II oli tutkituista alueista kivisin; kyseessä on kuitenkin luonnonkivikko. Vastaisissa tutkimuksissa on syytä keskittyä ennenmuuta kaivausalue II:n laajentamiseen edelleen itäänpäin. Valok. koillisesta.

3. Kaivausalue II:n yläreunasta löytynyttä kahden kiven väliin sijoitettua lyyranmuotoista tulusrautaa puhdistetaan. Valok. koillisesta.

JAALA, HUHDASJÄRVI,

PUKKISAARI

T. Miettinen 1996

4. Helalla varustettu dirhemi kaivausalue II:n syvimmän kulttuurimaakuopan reunalta ruudusta R10. Raha on lyöty AD 906/7 Andarabahissa. On mahdollista, että rahariipuksessa oleva reikä on syntynyt roviolla.

5. Pukkisaaren kalmistossa vallinnut tapa asettaa korut kuvapuoli alaspäin ilmeni selvästi myös v:n 96 kaivauksissa. Kaivausalue II:n yläreunasta ruudusta R12 löytynyt kovera riipus löytöpaikallaan in situ.

6. Sama koru käännettynä oikein päin.

JAAALA, HUHDASJÄRVI,

PUKKISAARI

T. Miettinen 1996

7. Kaivausalue II:lta ruudusta Q11 löytynyt harvinaisen kaunis läpikuultavan sininen lasimassahelmi.

8. Pukkisaaren itäpään kallion kaakkoisreunasta löytyi kalmiston kolmas ja edustavin ruoskanvarsi, joka päätettiin "varmuuden vuoksi" purkaa maapeitteestä vasta museoviraston laboratoriossa. Valok. pohjoisesta.

9. Ruoskanvarren pään alle koverrettiin ontelo, jonne valutettiin kipsiä ja esine nostettiin näin syntyneen muotin avulla maasta. Valok. koillisesta.

10. Ruoskanvaren kauniisti muotoillun kädensijan yläpäässä oleva nelifasettinen pronssilyöte, joka on koristettu pisterivein.

11. Kallioalueen itäpään laella olevan märän kuopanteen reunasta löytyi epätavallisen kookas kahteen osaan hajonnut rengaskuolain. Valok. lounaasta.

12. Em. kallion keskipaikkeilta saatiin talteen kookas väkipuukko, Pukkisaassa uusi esinetyyppi.

JAAALA, HUHDASJÄRVI

PUKKISAARI

T. Miettinen 1996

13. Kaivausalue II:n edustalla suoritettujen vedenalaisten tutkimusten edustavin löytö oli harvinaisen hyvin säilynyt nastasolki. Se on kolmas Pukkisaaresta löytynyt ko. tyyppin edustaja; ne kaikki ovat samalta alueelta veden sortuneen törmän edustalta.